

*Р. Р. Марутян,
д. держ. упр., доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки,
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9184-1590>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.23.88

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КАДРОВЕ ЛІДЕРСТВО У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АМЕРИКАНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОДЕЛЕЙ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ

R. Marutian,
Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor of the Department of Global
and National Security, Educational and Scientific Institute of Public Administration
and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

INTELLECTUAL AND PERSONNEL LEADERSHIP IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY:
A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE AMERICAN AND RUSSIAN
MODELS OF ANALYTICAL CENTERS

У статті досліджено досвід США та Росії щодо інтелектуально-кадрового лідерства у сфері національної безпеки, проблематика подана через аналіз побудови та діяльності "мозкових центрів", що здійснюють розробку та прогнозування у сфері зовнішньої та безпекової політики, проаналізовано функції та види діяльності американських аналітичних центрів із зовнішньополітичних і оборонних питань та окреслено їх особливості, охарактеризовано американська та російська моделі інтелектуально-кадрового лідерства у цієї сфері, різниця побудови змісту та діяльності аналітичних структур двох країн, приведено дані останнього глобального рейтингу аналітичних центрів за 2021 рік та показано місце двох країн у цьому рейтингу. Доведено, що американська модель інтелектуально-кадрового лідерства має суттєві відмінності від російської у структурі, змісті, формах діяльності центрів та фінансуванні. Американський досвід розвитку інтелектуального лідерства у сфері національної безпеки може стати позитивною моделлю для вітчизняного досвіду інтелектуально-кадрового забезпечення сфери національної безпеки, найбільш прогресивним в цьому плані є наявність концепту конкуренції у цієї сфері та незалежності суб'єктів лідерства від влади. Це той концепт, який унеможливорює імплементацію такого досвіду, наприклад, у російську аналітичну практику. Зростання ролі американських аналітичних центрів у сфері зовнішньої політики та політики національної безпеки є наслідком посилення в ролі Сполучених Штатів на міжнародній арені у другій половині ХХ століття. Сучасні американські аналітичні центри допомагають готувати національну управлінську еліту, формувати майбутню міжнародну політику, взаємодіяти з Конгресом, залучати до політичної діяльності лідерів найрізноманітніших професій і здійснювати просвіту серед громадськості. Використання аналітичних центрів має велике значення в періоди, коли змінюються полі-

тичні лідери, обирається новий Президент і змінюється Адміністрація Білого Дому, а головне відбувається масова ротація керівних кадрів у сфері національної безпеки. Зроблено висновок проте, що соціально-політичні трансформації в сучасного світу потребують інтелектуально-кадрових ресурсів, які забезпечують лідерство у різних сферах суспільного життя. Перспективою подальших наукових досліджень з цієї тематики є аналіз та результати діяльності вітчизняних аналітичних центрів для практики публічного управління України.

The modern system of national security has a high level of mobility and rapid dynamics of qualitative changes. States that are able to respond instantly to social changes, quickly adapt to new challenges and threats, coordinate national goals with existing economic, political, informational, and intellectual resources have an advantage in protecting their national interests. Under such conditions, state decisions require strategic thinking, intellectual support for preparation, making and advancing decisions on key issues of foreign and national security policies. Such mechanisms usually have a collegial nature with the involvement of many subjects and are based on both analytical developments and thorough scientific expertise. Problems of intellectual leadership and analytical support of public administration are researched by domestic authors G. Pocheptsov, Y.A. Surmin, S. Teleshun, Y.V. Kalnysh et al. The theory and practice of analytical activity in the field of national security are the subject of scientific analysis by O. Dzioban, A. Kuzmenko, O. Lytvynenko, E. Makarenko, M. Ozhevan, V. Ostroukhov.

The author of the article aims to research the American and Russian experience of intellectual and personnel support in the field of national security through the comparative characteristics of models of analytical centres of the two countries, to describe the peculiarities of their work organization, staffing and content of activities. As a result of the research, the author came to the conclusion that socio-political transformations in the modern world require intellectual and personnel resources that provide leadership in various areas of social life. Our conclusions is based on analysing the models of intellectual and personnel leadership in the field of national security.

The conducted comparative analysis showed three main features that distinguish the American model of intellectual leadership from the Russian one. This is an interdisciplinary approach in the formation of personnel of analytical centers from academic, business and government circles; pluralism of political opinions of experts and personnel recruitment of analysts in power institutions.

In further research, the author aims to analyze the work of domestic analytical centers and the results of their activities for the practice of public administration in Ukraine.

Ключові слова: інтелектуально-кадрове лідерство, аналітичні центри, розвідувальне співтовариство, державно-управлінські рішення, сфера національної безпеки, безпекова політика.

Key words: intellectual and personnel leadership, analytical centres, intelligence community, state management decisions, sphere of national security, security policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасна система національної безпеки має високий ступінь рухливості і стрімку динаміку якісних змін. Перевагу щодо захисту національних інтересів мають держави, здатні миттєво реагувати на соціальні зміни, швидко адаптуватися до нових викликів та загроз, узгоджувати національні цілі з існуючими економічними, політичними, інформаційними та інтелектуальними ресурса-

ми. В цих умовах державні рішення потребують стратегічного мислення, інтелектуального супроводу підготовки, прийняття та просування рішень з ключових питань зовнішньої політики та політики у сфері національної безпеки. Такі механізми, зазвичай, мають колегіальний характер із залученням багатьох суб'єктів і спираються як на аналітичні розробки, так і на ґрунтовну наукову експертизу.

Порівняльний аналіз американської та російської моделі аналітичних центрів інтелектуально-кадрового лідерства у сфері національної безпеки може сприяти

вибору ефективної моделі інтелектуального супроводу прийняття державно-управлінських рішень у сфері національної безпеки України. Позитивні демократичні практики американської моделі можуть стати зразком для вітчизняної управлінської практики тоді як пострадянські, авторитарні зразки організації аналітичної роботи, що притаманні російській моделі інтелектуального забезпечення сфери національної безпеки повинні залишитися тільки предметом наукового дослідження для обґрунтування неефективності даної моделі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми інтелектуального лідерства та аналітичного забезпечення державного управління досліджують вітчизняні автори Г. Почепцов, Ю. Сурмін, С. Телешун, Ю. Кальниш та ін. Теорія і практика аналітичної діяльності у сфері національної безпеки є предметом наукового аналізу О. Дзьобаня, А. Кузьменка, О. Литвиненка, Є. Макаренко, М. Ожевана, В. Остроухова. Специфіка аналітичного забезпечення процесів забезпечення європейської та євроатлантичної інтеграції, аналітичне забезпечення дипломатичної служби досліджується у роботах І. Вітер, Г. Піскорської, Д. Філіпенко та ін. Водночас, у вітчизняній історіографії проблемні питання та порівняльна характеристика моделей експертно-аналітичної діяльності у сфері національної безпеки залишаються вкрай недостатніми.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Автор статті ставить за мету дослідити американський та російський досвід інтелектуально-кадрового забезпечення сфери національної безпеки через порівняльну характеристику моделей аналітичних центрів двох країн, охарактеризувати особливості в побудові їх роботи, кадрового складу та змісту діяльності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досліджуючи дану тему, можна виокремити дві моделі інтелектуального лідерства у сфері національної безпеки, які мають суттєві відмінності у побудові, фінансуванні та інституційній приналежності. Це американська та російська моделі.

Американська модель. Вона передбачає скоординоване поєднання інтелектуальних зусиль потужних "мозкових центрів" державно-управлінських структур та інститутів громадянського суспільства. Сполучені Штати Америки виробляють і здійснюють свою зовнішню політику та політику національної безпеки за допомогою державних структур, з різними, а іноді й конкуруючими точками зору. Це апарат Білого дому, Державний департамент, міністерства оборони та фінансів, декілька розвідувальних органів і кілька десятків інших міністерств та відомств. Крім того, свої обов'язки в галузі зовнішньої політики і політики безпеки має і Конгрес США. За допомогою численних комітетів американські конгресмени досконально розглядають пропозиції, програми та результати зовнішньої та безпекової політики США. Іноді рішення Конгресу з питань зовніш-

ньої політики та політики міжнародної безпеки йдуть врізнобіч з волею Президента. Все це демонструє важливість для кожного Президента США заручення підтримкою населення у проведенні його адміністрацією зовнішньої політики і політики в галузі національної безпеки. Особливо важливо отримати її з боку лідерів громадської думки країни з тим, щоб забезпечити міцну базу діяльності Президента США як всередині країни, так і за її межами [3, с. 278—279].

Для цього у США створено систему інститутів політичної науки які мають назву "мозкових центрів". Першим таким інститутом, створеним в післявоєнний період (1948) була Корпорація РЕНД. Вона була спільним проектом Військово-Повітряних сил США та McDonnell Douglas. Щоб створений науково-дослідний інститут не відображав лише бюрократичне мислення, його організували якомога далі від столиці — у м. Санта-Моніка (штат Каліфорнія).

З початку 1950-х років RAND працює на замовлення американських урядових органів — Пентагону та розвідслужб, насамперед проводячи дослідження з військово-технічних та стратегічних аспектів актуальних проблем національної безпеки, у тому числі у космічній сфері, інформатизації та штучному інтелекті. До структури RAND також включено вищу школу Frederick S. Pardee RAND Graduate School (докторантура в галузі аналізу політики та практичної роботи над дослідницькими проектами), яка, з одного боку, забезпечує кадрами аналітичні служби уряду США, а з іншого — посилює вплив та лобістські можливості RAND.

Слід зазначити важливу особливість RAND — відносна свобода співробітників, забезпечення їм соціальних і професійних ліфтів, допомога у науковому та професійному зростанні [8]. Заохочуються також публікації та участь фахівців RAND у публічних політичних дискусіях.

Вражає список лауреатів Нобелівської премії, які співпрацюють з RAND — у її стінах у різний час працювало 32 нобелівських лауреата, переважно в галузях фізики та економіки. Ця корпорація спочатку мала надвідомчу, міждисциплінарну, позапартійну міжнародну політичну платформу, забезпечену широким інтернет-представництвом та видавничою програмою. Важливо й те, що RAND має великий обсяг закритих матеріалів, які гарантовано вивчаються та оцінюються на різних, включаючи вищі, рівнях керівництва США. Це означає, що RAND вміло поєднується закритість і відкритість діяльності як конкурентну перевагу.

Над інтелектуальною підтримкою уряду США та країн НАТО у сфері національної безпеки працює не лише RAND, а й система десятків і сотень постійних та ситуаційних think/tank-ів — американських та європейських експертних груп та інститутів, що забезпечують підготовку та прийняття стратегічних та оперативних рішень на науково-аналітичній основі.

З роками Пентагон створив ще кілька аналітичних центрів, що займаються виключно питаннями оборони, серед яких Інститут оборонних досліджень і Центр військово-морського аналізу.

При виробленні та формуванні зовнішньої та безпекової політики США важливим чинником є також створення безлічі інших науково-дослідних інститутів по всій

Таблиця 1. Основні американські аналітичні центри у сфері національної безпеки

Назва організації, країна	Приналежність, тип, джерела фінансування	Цілі, завдання, основні напрямки діяльності, проекти, особливості структури
RAND-Corporation	Стратегічний дослідницький центр Тип: некомерційна організація (Санта Моніка, США), Джерела фінансування диверсифіковані. Крім підтримки з державного бюджету США включає фінансування від приватних пожертвувачів, університетів, медичної промисловості та з інших джерел	Мета - сприяння наукової, освітньої та благодійної діяльності на користь суспільного благополуччя та національної безпеки США, розробка та виявлення нових методів аналізу стратегічних проблем та нових стратегічних концепцій.
Центр стратегічних та міжнародних досліджень, США (The Center for Strategic and International Studies, CSIS)	Аналітичний інститут (Вашингтон, округ Колумбія), Заснований у у Джорджтаунському університеті у 1962 році. Тип: недержавний. Джерела фінансування: корпоративні, державні фонди, фізичні особи та ін.	Мета – проведення досліджень з стратегічного аналізу політичних, економічних проблем та політики міжнародної безпеки з особливим акцентом на міжнародні відносини, торгівлю, технології, фінанси, енергетику та геостратегію. Програми та проекти: Група оборонно-промислових ініціатив; Програма енергетичної безпеки та зміни клімату; Проект США - Індія; Близькосхідна програма; Проект з історії та стратегії; Правозахисна ініціатива; Глобальна охорона здоров'я; Проект із ядерних питань; проект протиракетної оборони; Програма аналізу оборонного бюджету; Проект транснаціональних загроз; Проект з вивчення Кореї; Проект із вивчення Китаю; Проект із вивчення Японії; Програма «Росія та Свразія»; Африканська програма; Європейська програма; Програма Південно-Східної Азії; Турецький проект; Вища освіта та Академія лідерства; Проект аерокосмічної безпеки; Проект глобальної продовольчої безпеки та ін.
Рада з оборонної політики США (Defense Policy Board)	Неурядовий аналітичний центр при Конгресі США, розташований у місті Вашингтон (США), що діє з 1982 року. Тип: відомчий, державний. Фінансування: державне.	Мета — забезпечення міністра оборони США та заступника міністра незалежною аналітикою з питань оборонної політики, виконання конкретних завдань міністра та заступника міністра. Особливу увагу зосереджує на питаннях, що мають головне значення для стратегічного департаменту, формулюванні практичних висновків з організаційної структури ЗС США та модернізації збройних сил на основі здатності міністерства оборони здійснювати військову стратегію США, а також на регіональних оборонних політиках та ін. Штат обмежений статутом: до 20 осіб, які мають видатні досягнення та досвід у галузі політики національної безпеки.

країні, — одні діяли у складі приватних корпорацій або професійних спілок, інші самостійно, треті — при провідних університетах від Каліфорнійського університету в Лос-Аламосі та Стенфордського університету на Західному узбережжі до Гарварда і Массачусетського технологічного інституту на Східному.

Ці різноманітні установи вирішують багато завдань — від дослідження регіональних проблем, економічних та військових питань, до забезпечення розуміння і підтримки населенням участі США у зовнішніх збройних конфліктах та війнах. Це такі організації як Асоціація сприяння ООН, Атлантична рада, Рада з розвитку за кордоном, Асоціація з контролю над озброєннями і численні ради з міжнародних відносин. Створено ще кілька спеціалізованих аналітичних центрів — Американський інститут миру, який спеціалізується на дослідницькій роботі (знаходиться на бюджетному фінансуванні), Національний фонд демократії (НФД), що працює, головним чином, в інших країнах, сприяючи їх демократичному розвитку. НФД має чотири філіали. Два з них — у складі Республіканської і Демократичної партій, один — у складі профспілок і один належить до бізнесових кіл. Є й безліч інших організацій, метою яких є реалізація тих чи інших ідей у зовнішній політиці. Вони іноді поєднують

науково-дослідницьку роботу з освітою, їх діяльність має великий вплив на Конгрес США.

Аналітичні центри, найбільш впливові при формуванні зовнішньої та безпекової політики США, базуються в м. Вашингтон. Сьогодні це, крім РЕНД, ще кілька центрів, у тому числі Фонд Карнегі, нью-йоркська Рада з міжнародних відносин, Інститут Брукінгса, Центр стратегічних і міжнародних досліджень, Інститут американського підприємництва (має тісні зв'язки з діловими колами), Інститут політичних досліджень (відомий своїми ліберальними поглядами) і фонд "Спадщина" (відомий своїми консервативними поглядами). Кожен з цих інститутів та їх компаньонів має власну спеціалізовану нішу. Одні ототожнюються з тією чи іншою частиною політичного сектора, інші намагаються бути двопартійним або просто позапартійними. Одні орієнтуються на публікації, прагнучи, аби діяльність їхніх наукових співробітників висвітлювалася в ЗМІ, інші прагнуть впливати на діючу адміністрацію. Всі ці центри мають можливість прямо або опосередковано впливати на владу, також вони тою чи іншою мірою виконують освітню функцію по відношенню або до широкої громадськості, або до еліт [5, с. 17 — 18].

Таблиця 2. Найкращі світові мозкові центри у сфері національної безпеки

2020 Top Defense and National Security Think Tanks

Table 14

1. RAND Corporation (United States)
2. Royal United Services Institute (RUSI) (United Kingdom)
3. Brookings Institution (United States)
4. International Institute for Strategic Studies (IISS) (United Kingdom)
5. Belfer Center for Science and International Affairs (United States)
6. European Union Institute for Security Studies (EUISS) (France)
7. Carnegie Endowment for International Peace (United States)
8. Atlantic Council (United States)
9. National Institute for Defense Studies (NIDS) (Japan)
10. Center for a New American Security (CNAS) (United States)

Джерело: [6; 7].

Про цінність аналітичних центрів свідчить і той факт, що майже всі вони звільнені від податків — як на прибуток, що є результатом їх діяльності, так і на пожертвування від окремих американців або благодійних організацій.

Щороку Пенсільванський університет публікує Глобальний рейтинг аналітичних центрів. У 2020 році вийшов вже 14-й випуск рейтингу "2020 Global Go To Think Tank Index Report".

За його даними серед Топ-100 світових аналітичних Центрів у сфері національної безпеки у першу десятку входять аналітичні центри США, Великобританії, Франції та Японії.

Таким чином, проаналізувавши діяльність американських аналітичних центрів із зовнішньополітичних і оборонних питань, можна прийти висновку, що вони мають такі особливості.

По-перше, для обговорення політичних ідей й альтернатив соціального розвитку в центрах залучаються лідери з різних сфер — академічних, ділових та урядових кіл, причому як з адміністрації Білого Дому, так і з Конгресу. Такі заходи призначені не тільки для обміну інформацією або розробки кращих ідей. Вони покликані також забезпечувати підтримку діючої державної політики і навіть вирішувати ще більш широке завдання — допомагати Конгресу розуміти, які суспільні проблеми мають найбільшу вагу, в чому полягає різниця в позиціях різних суспільних та політичних кіл по відношенню до цих проблем тощо.

По-друге, аналітичні центри об'єднують лідерів з різними поглядами і функціями в загальному політичному процесі США — наділених владою і тих, хто її не має, представників Конгресу та Адміністрації. Там, де такий конгломерат людей і політичних ідей виявляється працездатним, він при виробленні зовнішньої та без-

пекової політики США забезпечує важливий елемент — формування двопартійного підходу. Як змогли переконатися всі адміністрації і всі склади конгресу, саме в ситуації, коли вдається мати єдиний підхід обох партій до того чи іншого політичного рішення, зовнішня політика має найкращі шанси на успіх — і у себе в країні (у набутті підтримки), і за кордоном (у здійсненні державою своїх повноважень і зобов'язань).

По-третє, аналітичні центри слугують важливим постачальником високопрофесійних кадрів лідерів для роботи в адміністрації, апараті Конгресу (співробітники уряду, що йдуть у відставку, збагачують дослідницькі проекти аналітичних центрів власним досвідом державного службовця) та структурах сектору безпеки та оборони країни. Будучи унікальним явищем, властивим виключно Сполученим Штатам, таке поєднання та взаємозв'язок офіційних осіб (урядовців, посадовців, чиновників, військових) зі своїми колегами з аналітичних центрів, є найважливішим елементом впровадження у владні структури нових суспільно-політичних ідей і забезпечення професіоналізму у сфері зовнішньої політики і безпеки. Деякі фахівці мозкових центрів згодом обіймають найвищі посади у сфері зовнішньої політики та національної безпеки у уряді США і стають політичними та державними лідерами. Наприклад, колишній державний секретар США Мадлен Олбрайт очолювала один із таких інститутів — Центр національної політики.

Російська модель, на відміну від американської, більшою мірою орієнтується на професіоналізм і експертні оцінки постійно діючих експертних структур, включених у систему органів влади.

Деякі російські автори вважають, що Росія до сьогодні ще не створила ефективну систему інтелектуальної підтримки сфери національної безпеки, яка

відповідає новим гібридним викликам та загрозам [1]. Наявне інституційно-сміслові поле таких організацій розділено за відомчо-дисциплінарним принципом та є розбалансованим. Відсутній інтегруючий центр розробки та ухвалення рішення у сфері національної безпеки, не сформовано мережу "мозкових центрів", що працює під загальну державну стратегію в конкурентному режимі. Російські військові аналітики вважають, що така ситуація є загрозовою на тлі загострення геополітичної обстановки, руйнування механізмів обмеження військово-політичної конфронтації та економічної конкуренції, що існували в останні 30—35 років. На їх думку, військово-політична обстановка вимагає якісного всебічного аналізу та прогнозування основних напрямів розвитку невосних засобів забезпечення воєнної безпеки країни та розробки заходів протидії сучасним загрозам [2].

Незатребуваність наукової експертизи, сервільність еліт, у тому числі наукових, надмірне захоплення пропагандистською та інформаційно-маніпулятивною стороною політичних та військово-політичних питань є одним із найбільш значущих чинників, що призвели до кризи прикладної військово-політичної аналітики в Росії.

Виник кадровий і концептуальний вакуум, якій заповнюється непрозорими ініціативними та самозваними структурами, що залучають випадкових, недостатньо компетентних фахівців. Ці структури та експерти, зазвичай, не мають фундаментальної наукової та професійної підготовки. Тим самим виникає організаційна основа для впровадження в експертно-політичний дискурс неефективних для сфери національної безпеки РФ і в цілому держави позицій.

Російські відомчі науково-аналітичні центри або обслуговує керівника відомства, або перетворюються на непублічну організацію, їх роботи засекречують, а співробітники втрачають статус у науковому та експертному середовищі. Це, у свою чергу, обмежує надходження нових кадрів і призводить до інтелектуального застою відомчих закритих структур.

Але головна, на наш погляд, проблема — неготовність російських лідерів, керівників сприймати нову для них, непрофільну (тобто на управлінському та дисциплінарному стику) інформацію, яка змінює звичний для них порядок речей, що склався роками.

Ще однією вадою російської моделі на відміну від американської є практична повна відсутність взаємодії державних та недержавних аналітичних центрів (некомерційних організацій-НКО), що займаються розробкою політики у сфері національної безпеки, а іноді і відсутність таких організацій у Росії через складність, а іноді й неможливість їх роботи в РФ у статусі "іноземних агентів".

Але російська модель має свою специфіку. Так, з 2013 року в Росії почали діяти так звані "наукові роти" — військові підрозділи при університетах, де талановиті студенти, які формально призиваються на військову службу, під керівництвом професури займатимуться дослідницькою роботою на замовлення Міноборони. У 2013 р. було сформовано 4 наукові роти, військовослужбовці яких виконують конкретні науково-прикладні завдання на користь Військово-морського флоту,

Військово-повітряних сил, Військ повітряно-космічної оборони та Генерального штабу. Наукові роти створені для вирішення науково-виробничих завдань і функціонують на базі оборонних підприємств, науково-дослідних установ та вищих військових навчальних закладів Міноборони Росії. В осені 2021 року відповідно до Указу Президента Російської Федерації на військову службу має бути призвано близько 127 тис. осіб. Військові науково-дослідні центри сформовані в Загальновійськовій академії ЗС РФ, Військовій академії військової ППО в Смоленську та Михайлівській військовій артилерійській академії в Санкт-Петербурзі. Серед цілей створення таких центрів називається розвиток озброєння та військової техніки. У лабораторіях створюватимуться російські бойові роботи та безпілотна авіація.

Згідно вже вищезгаданому Глобальному рейтингу аналітичних центрів — 2021 року у Топ-110 найкращих світових аналітичних центрів у сфері національної безпеки входять 20 американських мозкових центрів та 5 російських. Причому російські центри займають відповідні місця [6]:

38. Institute of World Economy and International Relations (IMEMO) (Russia)

40. Institute for the U.S. and Canadian Studies (ISKRAN) (Russia)

58. Council on Foreign and Defence Policy (SVOP) (Russia)

69. Moscow State Institute of International Relations (MGIMO) (Russia)

107. Russian International Affairs Council (RIAC) (Russia)

Через загостреного протистояння з Заходом через військову агресію в Україні, а також через низку інших суперечностей Росія намагається зміцнити свої позиції активною участю у розв'язанні глобальних світових проблем. Але оскільки через запроваджені санкції керівництво РФ не спроможне у взаємодії із західними країнами та міжнародними організаціями досягти таких цілей, то воно вдається до різних альтернативних акцій, зокрема до обговорення згаданих проблем, у яких беруть участь російські політики чи експерти, а також політичні союзники Росії. Як правило, такі акції суто пропагандистські і покликані формувати позитивний імідж Росії, а також дискредитувати США, НАТО, ЄС, Україну і інших російських недругів.

Таким прикладом можна вважати практику міжнародного клубу "Валдай" (Valdai Discussion Club), створений у 2004 році фактично під егідою адміністрації президента РФ, кремлівський експертно-аналітичний центр, випробувальний полігон для зовнішньополітичних та безпекових ініціатив РФ, в засіданнях якого регулярно беруть участь дві перші особи Росії (саме на засіданні "Валдайського клубу" в Сочі у жовтні 2014 В. Путін виголосив свою "Валдайську промову", яка разом із "Мюнхенською" 2007 року стала програмною для виправдання експансіоністського зовнішньополітичного курсу Росії). На сьогодні клубом править фонд "Валдай" — формально незалежна некомерційна організація. Разом з тим засновниками фонду є напівдержавні та державні організації, в тому числі: Рада із зовнішньої і оборонної політики, Російська рада з міжнародних справ, Московський державний інститут міжнарод-

них відносин МЗС РФ, національний дослідницький університет "Вища школа економіки".

Чергове щорічне XVIII за рахунком засідання клубу "Валдай" на тему "Глобальне потрясіння — XXI: людина, цінності, держава" відбулось у м. Сочі 18—21 жовтня 2021 року. Разом з російськими та деякими іноземними політиками та експертами у його роботі брали участь російські президент РФ В. Путін, міністр закордонних справ С. Лавров, мер Москви С. Собянін[4].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Соціально-політичні трансформації в сучасного світу потребують інтелектуально-кадрових ресурсів, що забезпечують лідерство у різних сферах суспільного життя. Здійснивши аналіз моделей інтелектуально-кадрового лідерства у сфері національної безпеки доходимо висновків.

Перше. Зростання ролі американських аналітичних центрів у сфері зовнішньої політики та політики національної безпеки є наслідком посилення в ролі Сполучених Штатів на міжнародній арені у другій половині XX століття. Сучасні американські аналітичні центри допомагають готувати національну управлінську еліту, формувати майбутню міжнародну політику, взаємодіяти з Конгресом, залучати до політичної діяльності лідерів найрізноманітніших професій і здійснювати просвіту серед громадськості. Використання аналітичних центрів має велике значення в періоди, коли змінюються політичні лідери, обирається новий Президент і змінюється Адміністрація Білого Дому, а головне відбувається масова ротація керівних кадрів у сфері національної безпеки.

Друге, американська модель інтелектуально-кадрового лідерства у сфері національної безпеки має суттєві відмінності від російської, а позитивний американський досвід в цієї сфері важко імплементувати у російській реалії через відсутність концепту конкуренції та незалежності суб'єктів лідерства від російської влади.

Третє, вітчизняна практика інтелектуально-кадрового забезпечення національної безпеки знаходиться у процесі свого становлення, тому аналіз позитивних зарубіжних моделей такої діяльності є надзвичайно актуальним для вивчення управлінського досвіду та його імплементатії в практику публічного управління України.

Четверте, російський досвід побудови моделі інтелектуального лідерства у сфері національної безпеки є недемократичним та авторитарним та не може бути ефективним для вітчизняних реалій. Для України зразком такої діяльності може стати саме американський досвід як гармонічне поєднання структури, змісту, форм діяльності аналітичних центрів та їх фінансування.

У подальших наукових розвідках автор ставить за мету проведення аналізу роботи вітчизняних аналітичних центрів та результатів їх діяльності для практики публічного управління України.

Література:

1. Евстафьев Д., Ильницкий А. "Пять гипотез о будущем мире", *Международная жизнь*. 2020. № 8. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2380>

2. Ильницкий А., Лосев А. Восточный поворот. *Российская газета*, 15 октября 2019 г. URL: <http://svop.ru/main/30788/>

3. Марутян Р. "Фабрики думки" США як центри мобілізації інтелектуальних ресурсів". *Вісник Національної академії державного управління*. 2013. № 11. С. 275—282.

4. Михайленко Ю. "Об'єктивно-суб'єктивний "Валдай-2021". URL: <https://bintel.org.ua/analytics/obyektivno-subyektivnij-valdaj-2021/>

5. Шляхи вдосконалення системи державного управління національною безпекою України: навч. посіб. Частина 2 / ред. кол: Г.П. Ситник, В.І. Абрамов, В.А. Мандрагель та ін.; за заг.вид. Г.П. Ситник. Київ: НАДУ, 2012, 18 с.

6. Global Go To Think Tank Index Report, URL: https://repository.upenn.edu/think_tanks/18/

7. Global Trends — 2030: Alternative Worlds URL: https://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/0000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903

8. Koppel O.A (2020) Global trends in world politics. *Regional Studies* URL: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/20/20.pdf>

References:

1. Evstafiev, D. and Ilnitsky, A.M. (2020), "Five hypotheses about the future world", *Mezhdunarodnaja zhizn'*, vol.8, available at: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2380>. (Accessed 30 Nov 2022).

2. Ilnitsky, A.M. and Losev, A. (2019), "Eastern turn", *Rossijskaja gazeta*, vol. 15, available at: <http://svop.ru/main/30788/> (Accessed 30 Nov 2022).

3. Marutian, R. (2013), "Factories of Thought" of the USA as Centers for Mobilization of Intellectual Resources", *Bulletin of the National Academy of Public Administration*, vol. 11, pp. 275—282.

4. Mykhaylenko, Y. (2021), "Objective-subjective "Valdai-2021"", available at: <https://bintel.org.ua/analytics/obyektivno-subyektivnij-valdaj-2021/> (Accessed 30 Nov 2022).

5. Sytnyk, H.P. Abramov, V.I. and Mandrahel', V.A. (2012), *Shliakhy vdoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia natsional'noi bezpekoiu Ukrainy [Ways to improve the system of public administration of national security of Ukraine]*, vol. 2, NAPA, Kyiv, Ukraine.

6. McGann, J. G. (2021), "Global Go To Think Tank Index Report", available at: https://repository.upenn.edu/think_tanks/18/ (Accessed 30 Nov 2022).

7. Office of the Director of National Intelligence (2012), "Global Trends — 2030: Alternative Worlds", available at: https://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/0000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903 (Accessed 30 Nov 2022).

8. Koppel, O.A. (2020), "Global trends in world politics", *Regional Studies* available at: <http://www.regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/20/20.pdf> (Accessed 30 Nov 2022).

Стаття надійшла до редакції 01.12.2022 р.